



Edukacja dla bezpieczeństwa

Małgorzata Kulik

**Suplement do programów nauczania przedmiotu
Edukacja dla bezpieczeństwa
dla liceum ogólnokształcącego i technikum**

opracowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji

Warszawa 2024

Redakcja merytoryczna
Elżbieta Witkowska
Anna Aleksandra Wesołowska

Redakcja językowa i korekta
Marzena Odzimek-Jarosińska

Projekt okładki, layout
Ośrodek Rozwoju Edukacji

Redakcja techniczna i skład
Wojciech Romerowicz

Fotografia na okładce: © lynn.ku56@gmail.com/Bank zdjęć Photogenica

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa 2024
Wydanie I

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC BY-NC)
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl

SPIS TREŚCI

| | |
|---|----------|
| Wstęp | 3 |
| 1. Obszar I. Bezpieczeństwo państwa | 5 |
| 2. Obszar III. Podstawy pierwszej pomocy | 5 |
| 3. Obszar IV. Edukacja obronna | 6 |
| Bibliografia | 9 |

WSTĘP

W suplemencie została przedstawiona modyfikacja treści programów nauczania: *Wkręcamy się bezpiecznie w życie II, Program nauczania edukacji dla bezpieczeństwa dla szkoły ponadpodstawowej* – Janusza Popisa oraz *Bezpieczny uczeń, Program nauczania przedmiotu edukacji dla bezpieczeństwa dla III etapu edukacyjnego* – zakres podstawowy – Leszka Stanisława Lesińskiego. Modyfikacja dotyczy uaktualnienia celów kształcenia i treści nauczania – wynika ze zmian w podstawie programowej przedmiotu *Edukacja dla bezpieczeństwa* (EDB).

W poniższym materiale zawarte są wskazania do dokonania zmian w dokumentacji nauczyciela EDB, który wykorzystał jeden z wymienionych programów (Popis, 2019; Lesiński, 2019) do planowania pracy dydaktycznej. Suplement dotyczy modyfikacji obu programów, w których dokonano zmian w podstawie programowej i zasadne jest ich przedstawienie w jednym dokumencie, gdyż opierają się one na tych samych celach kształcenia i treściach nauczania.

Kierunek modyfikacji wyznacza *Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 sierpnia 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia*, na podstawie art. 47, ust. 1, pkt 1, lit. c, d i g, *Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe* (Dz.U. z 2021 r., poz. 1082 oraz z 2022 r., poz. 655, 1079, 1116, 1383 i 1700).

Obecna podstawa programowa określa cztery cele kształcenia – wymagania ogólne:

- bezpieczeństwo państwa;
- przygotowanie do działań ratowniczych w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (wypadków masowych i katastrof);
- podstawy pierwszej pomocy;
- edukacja obronna.

W odniesieniu do zapisów rozporządzenia należy wprowadzić uzupełnienie wraz z poszerzeniem treści wymagań ogólnych w dwu obszarach, tj.: I. *Bezpieczeństwo państwa* oraz III. *Podstawy pierwszej pomocy*.

Nowym zapisem w podstawie programowej jest obszar: IV. *Edukacja obronna*, który zastąpił – IV. *Kształtowanie postaw indywidualnych i społecznych sprzyjających zdrowiu*. W tym miejscu zasadne wydaje się pominięcie lub znaczne ograniczenie tych treści w toku realizacji zajęć *Edukacji dla bezpieczeństwa*. Treści edukacji zdrowotnej pojawiają się w podstawie programowej innych przedmiotów, takich jak: wychowanie fizyczne, biologia, wychowanie do życia w rodzinie. Pozostają też ujęte w programach wychowawczo-profilaktycznych szkół, których odzwierciedleniem będzie np. tematyka lekcji wychowawczych, spotkań z rodzicami, działań i imprez szkolnych.

Poniżej przedstawiona jest propozycja modyfikacji w odniesieniu do konkretnych wymagań.

W programie: *Wkręcamy się bezpiecznie w życie II, Program nauczania edukacji dla bezpieczeństwa dla szkoły ponadpodstawowej* (Popis, 2019), treści edukacji zdrowotnej autor zaproponował jako obszar: I. *Jak moje zdrowie wpływa na zdrowie zbiorowe?* W nawiązaniu do poprzedniej sugestii można te treści potraktować jako poszerzające lub też sugerując się proponowaną argumentacją, pominąć w realizacji w trakcie zajęć *Edukacji dla bezpieczeństwa*.

Mając na względzie planowanie zajęć *Edukacji dla bezpieczeństwa* w klasie pierwszej szkoły ponadpodstawowej, w wymiarze jednej godziny tygodniowo, należy bardzo racjonalnie podejść do zakresu treści oraz proponowanej tematyki. Priorytetem jest podstawa programowa, a poszerzenie może nawiązywać np. do korelacji z innymi przedmiotami, kołami zainteresowań, projektami.

1. OBSZAR I. BEZPIECZEŃSTWO PAŃSTWA

W obszarze: *Bezpieczeństwo państwa* zamieszczone są treści nauczania, które powinny przygotować ucznia do bezpiecznego życia we współczesnym świecie. Poniżej zostały przedstawione treści, które mają się znaleźć w tym obszarze.

Organizacje proobronne, formacje mundurowe, system bezpieczeństwa państwa

Treści podstawowe:

Uczeń:

- wymienia organizacje proobronne;
- określa zakres działań wybranych organizacji;
- wyjaśnia rolę i zadania wybranych organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa państwa.

Treści ponadpodstawowe:

Uczeń:

- wymienia organizacje proobronne funkcjonujące w wybranych krajach Unii Europejskiej.

Cyberzagrożenia w aspekcie cywilnym

Treści podstawowe:

Uczeń:

- definiuje pojęcie cyberzagrożenia, cyberprzestrzeni;
- wymienia działania mające znamiona zagrożeń w cyberprzestrzeni;
- wymienia procedury postępowania w przypadku wystąpienia cyberzagrożenia.

Treści ponadpodstawowe:

Uczeń:

- wymienia przykłady konsekwencji prawnych naruszenia bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni.

2. OBSZAR III. PODSTAWY PIERWSZEJ POMOCY

Obszar: *Podstawy pierwszej pomocy*, zgodnie z zapisami podstawy programowej, należy uzupełnić o treści związane z zasadami pierwszej pomocy w sytuacji wystąpienia zagrożeń z użyciem broni konwencjonalnej.

Pierwsza pomoc w sytuacji wystąpienia zagrożeń z użyciem broni konwencjonalnej

Treści podstawowe:

Uczeń:

- stosuje stażę taktyczną;
- wykonuje tamowanie krwotoku za pomocą opaski improwizowanej;
- zna zasady zachowania się w sytuacji zagrożenia (zasada „uciekaj, schowaj się, walcz”).

Treści ponadpodstawowe:

Uczeń:

- wymienia przykłady skutków użycia środków biologicznych, chemicznych i wybuchowych w ataku terrorystycznym.

3. OBSZAR IV. EDUKACJA OBRONNA

Zgodnie z aktualnymi zapisami podstawy programowej, programy powinny zawierać treści z zakresu edukacji obronnej. Wymagania szczegółowe dotyczą:

- reagowania w sytuacji zagrożenia działaniami wojennymi;
- cyberbezpieczeństwa w wymiarze wojskowym;
- szkolenia strzeleckiego.

Poniżej znajdują się proponowane treści w odniesieniu do zapisów podstawy programowej.

Reagowanie w sytuacji zagrożeń działaniami wojennymi

Treści podstawowe:

Uczeń:

- wymienia ograniczenia organizmu ludzkiego związane z brakiem snu, wody i pożywienia;
- omawia wpływ czynników atmosferycznych na możliwości przetrwania;
- wymienia podręczne środki do zwiększenia szans przetrwania oraz możliwości pozyskania wody i pożywienia występujące w środowisku naturalnym;
- opisuje zjawisko paniki i sposoby jej przeciwdziałania.

Treści ponadpodstawowe:

Uczeń:

- definiuje pojęcie preperingu, survivalu;
- opisuje organizację biwaku zgodnie z zasadami preperingu, survivalu.

Cyberprzemoc i cyberterroryzm

Treści podstawowe:

Uczeń:

- definiuje pojęcie cyberprzemocy, cyberterroryzmu w wymiarze wojskowym;
- wylicza główne przyczyny i cele cyberprzemocy, cyberterroryzmu w wymiarze wojskowym;
- opisuje elementy systemu cyberbezpieczeństwa państwa na podstawie aktów prawa w Polsce i w NATO;
- wymienia przykłady zagrożeń cyberbezpieczeństwa państwa;
- omawia rolę i miejsce cyberbezpieczeństwa militarnego dla cyberbezpieczeństwa państwa.

Treści ponadpodstawowe:

Uczeń:

- przedstawia zagrożenia cyberbezpieczeństwa w konkretnych działaniach zbrojnych współczesnego świata.

Szkolenie strzeleckie

Treści podstawowe:

Uczeń:

- wymienia zasady bezpieczeństwa przy posługiwaniu się bronią;
- nazywa i wskazuje podstawowe części składowe broni;
- omawia zasady składania i rozkładania broni;
- prawidłowo rozkłada i składa broń;
- przyjmuje prawidłową postawę strzelecką;
- zgrywa przyrządy celownicze, reguluje oddech, ściąga język spustowy;
- wykonuje strzelanie z użyciem broni: kulowej, pneumatycznej, repliki ASG, przy wykorzystaniu strzelnic, strzelnic wirtualnych lub laserowych.

Treści ponadpodstawowe:

Uczeń:

- koryguje celność kolejnych strzałów;
- uzyskuje odpowiednie skupienie przestrzelin na tarczy.

W zalecanych warunkach i sposobach realizacji, zawartych w podstawie programowej, zamieszczone są zapisy dotyczące koncentracji na kluczowych problemach w aspekcie praktycznym. *Edukacja dla bezpieczeństwa* to przedmiot, podczas którego ciężar realizowanych treści ma zostać zdominowany przez praktyczne działania. Odnosząc się do nowych zapisów podstawy programowej, szczególnie w obszarze: IV. *Kształtowanie*

postaw obronnych, należy skupić uwagę na umiejętności wykorzystania dostępnych narzędzi, tj. kompasu, GPS-u, do określania kierunków, orientacji w terenie.

Przy realizacji treści programowych wskazuje się możliwość zorganizowania wizyt, np.: w jednostkach wojskowych, policji lub organizacjach proobronnych. Wizyty takie mogą być znaczącym wsparciem w zakresie realizacji zajęć EDB. Podczas spotkań uczniowie mają możliwość skorzystania ze sprzętu, pomocy dydaktycznych, czy też uzyskania instruktażu.

Zajęcia z zakresu szkolenia strzeleckiego mogą odbywać się z wykorzystaniem pomocy w formie plansz poglądowych, multimediiów, replik broni lub broni ćwiczebnej.

Inicjowanie przez nauczyciela zajęć lub ich fragmentów w formie działań praktycznych pomoże uczniom poznawać postawy strzeleckie, sposoby umiejętnego i bezpiecznego posługiwania się bronią.

W kontekście kształtowania postaw obronnych nauczyciel powinien uwrażliwiać uczniów na cyberbezpieczeństwo. W czasach powszechnego dostępu do mediów i internetu, cyberprzemoc czy też cyberprzestępstwo w kontekście militarnym staje się bardzo realnym zagrożeniem.

Praktyczne ćwiczenia strzeleckie mogą być realizowane przy użyciu środków własnych szkoły czy organu prowadzącego. Przy realizacji tego zadania możliwe jest wykorzystanie strzelnic, strzelnic wirtualnych i laserowych znajdujących się w posiadaniu, np. klubów sportowych, jednostek policji, wojska.

Zgodnie z zapisami w uzasadnieniu do ww. rozporządzenia, zaproponowano, aby realizacja wymogu dotyczącego wykonywania przez ucznia strzelania była obowiązkowa od roku szkolnego 2024/2025.

Dokładniejsze wskazówki co do metod, form i sposobów realizacji treści programowych można odnaleźć w poradniku: *Stan bezpieczeństwa* (Cypara, 2022).

BIBLIOGRAFIA

Popis J., (2019), *Wkręcamy się bezpiecznie w życie II, Program nauczania edukacji dla bezpieczeństwa dla szkoły ponadpodstawowej*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Lesiński L.S., (2019), *Bezpieczny uczeń, Program nauczania przedmiotu edukacji dla bezpieczeństwa dla III etapu edukacyjnego – zakres podstawowy*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Cypara S., (2022), *Stan bezpieczeństwa*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Małgorzata Kulik – nauczycielka dyplomowana wychowania fizycznego i edukacji dla bezpieczeństwa z 30-letnim stażem w szkole ponadpodstawowej. Doradczyni metodyczna przedmiotów: wychowanie fizyczne i edukacja dla bezpieczeństwa w Centrum Edukacji Nauczycieli (CEN) w Koszalinie. Ekspertka do spraw awansu zawodowego oraz ekspertka przedmiotowa w województwie zachodniopomorskim w zakresie wychowania fizycznego. Współautorka i prowadząca warsztaty metodyczne na takie tematy jak: planowanie pracy nauczyciela, rozwiązania metodyczne i przykłady dobrej praktyki z zakresu wychowania fizycznego i edukacji dla bezpieczeństwa. Autorka wielu publikacji przedmiotowych zamieszczanych na stronach CEN. Inicjatorka i współorganizatorka konferencji metodycznych o zasięgu wojewódzkim. Autorka i realizatorka grantów edukacyjnych Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty, m.in. *Jak zachęcić dziecko do aktywności fizycznej i jak uczyć kompetencji kluczowych na lekcjach wychowania fizycznego.*